

LERUM
mer än du tror

Social konsekvensanalys Handbok

2017-10-02

Innehåll

1	Bakgrund och syfte	5
2	Metod och process	6
2.1	Matrisen	6
2.2	Processpil.....	7
3	Genomförande	8
3.1	Komplexitetsnivåer.....	8
3.1.1	Kpx1	8
3.1.2	Kpx2	8
3.1.3	Kpx3.....	8
3.1.4	Kpx4.....	9
3.2	Planering och inbjudan till dialog (gäller kpx 3 och 4)	9
3.3	Inventeringsmöte på mattan.....	9
3.3.1	Diskussionsstöd	11
3.4	Återkoppling	12
3.4.1	Extern återkoppling.	12
3.4.2	Intern återkoppling	12
4	Målformulering	12
5	Konsekvensbedömning och åtgärdsförslag	13
5.1	Konsekvensbedömning.....	13
5.2	Åtgärdsförslag	13
6	Samråd	13
6.1	Inför samråd	13
6.2	Efter samråd.....	13
7	Inför antagande	14

1 Bakgrund och syfte

Social konsekvensanalys sätter människor i fokus. Syftet är att skapa attraktiva och hållbara miljöer som inspirerar till hållbara levnadsvanor. Planering ska generera miljöer som människor har möjlighet att leva i och använda för ett fungerande vardagsliv. Analysen ska främja formandet av miljöer för alla människor. Den ska bidra till invånarens inflytande och delaktighet i planeringen av närmiljön.

Lerums sociala konsekvensanalys har sina rötter i de fem sociala hållbarhetsprinciperna – att människor inte systematiskt får hindras från hälsa, inflytande, kompetens, opartiskhet och mening.

En social konsekvensanalys (SKA) är ett verktyg som ger kontinuerligt stöd i de sociala frågorna genom hela planeringsprocessen.

Lerums SKA är från början baserat på Göteborgs utveckling av verktyget. Dock har Lerums version av verktyget anpassats till kranskommunens förhållanden och följetexter, handbok, rapportmall och ordval har anpassats efter Lerums skala, styrning och sammanhang. Skalorna i de geografiska sambanden har till exempel döpts om från *stadsdel* och *stad*, som är begrepp relevanta i Göteborg, till *tätort* och *kommun*. En större skillnad är sättet Lerum valt att hantera analysens *komplexitetsnivåer* (se kap 3.1) som i Göteborg utgår ifrån platsens läge i staden och i förhållande till omgivningar, men som Lerum valt att definiera efter hur många och vilken sorts aktörer som förväntas delta i analysarbetet. Lerum har också valt att säkra barnperspektivet i verktyget, genom att baka in aspekter som Göteborg utvecklat i ett eget verktyg de kallar barnkonsekvensanalys (BKA).

Resultatet av analysen, SKA-rapporten, fungerar som beslutsunderlag och bidrar till att synliggöra målkonflikter i den fysiska planeringen, samt till att hitta användbara samband och lösningar i planeringen. Rapportmallen som är framtagen är tänkt att fungera som ett levande dokument som fylls på och revideras under planprocessens gång. Rapporten blir en samrådshandling som färdigställs och föreslår åtgärder kopplade till sociala mål inför samråd.

2 Metod och process

Processen för social konsekvensanalys pågår parallellt med den ordinarie detaljplaneprocessen. I processen finns tre huvudsteg som genomförs i olika skeden av processen - inventering, konsekvensbeskrivning och åtgärdsförslag. Åtgärderna arbetas sedan in i detaljplaneförslaget i de fall detta är möjligt.

2.1 Matrisen

Den sociala konsekvensanalysen genomförs med stöd av en matris som kopplar samman de geografiska analysnivåerna med de sociala aspekterna.

I inventeringsskedet används matrisen för att belysa nuvarande förhållanden. I konsekvensanalysen används matrisen för att utvärdera ett planförslag och sedan ges förslag på åtgärder utifrån de konsekvenser som identifierats. Matrisen används som grund för och sortering av vad som sägs i inventeringen.

	 BYGGNAD & PLATS	 NÄRMILJÖ	 TÅTORT	 KOMMUN	 REGION
 FYSISKA SAMBAND	FYSISKA SAMBAND BYGGNAD & PLATS	FYSISKA SAMBAND NÄRMILJÖ	FYSISKA SAMBAND TÅTORT	FYSISKA SAMBAND KOMMUN	FYSISKA SAMBAND REGION
 SOCIALA SAMSPEL	SOCIALA SAMSPEL BYGGNAD & PLATS	SOCIALA SAMSPEL NÄRMILJÖ	SOCIALA SAMSPEL TÅTORT	SOCIALA SAMSPEL KOMMUN	SOCIALA SAMSPEL REGION
 VARDAGSLIV	VARDAGSLIV BYGGNAD & PLATS	VARDAGSLIV NÄRMILJÖ	VARDAGSLIV TÅTORT	VARDAGSLIV KOMMUN	VARDAGSLIV REGION
 IDENTITET	IDENTITET BYGGNAD & PLATS	IDENTITET NÄRMILJÖ	IDENTITET TÅTORT	IDENTITET KOMMUN	IDENTITET REGION
 HÄLSA & SÄKERHET	HÄLSA & SÄKERHET BYGGNAD & PLATS	HÄLSA & SÄKERHET NÄRMILJÖ	HÄLSA & SÄKERHET TÅTORT	HÄLSA & SÄKERHET KOMMUN	HÄLSA & SÄKERHET REGION

2.2 Processpil

I Lerum har sättet som Social Konsekvensanalys används i detaljplanprocessen anpassats efter detaljplanens olika skeden, så att inventering, dokumentation av konsekvenser och åtgärder samt återkoppling till alla inblandade sker rutinmässigt. *Den grå linjen symboliserar detaljplanprocessen medan de blå figurerna markerar de skeden där den sociala konsekvensanalysen kommer in.*

SKAs genomförande och komplexitetsnivå avgörs i planbeskedet.

Inventeringsmöte och dokumentation sker under utredningsskedet.

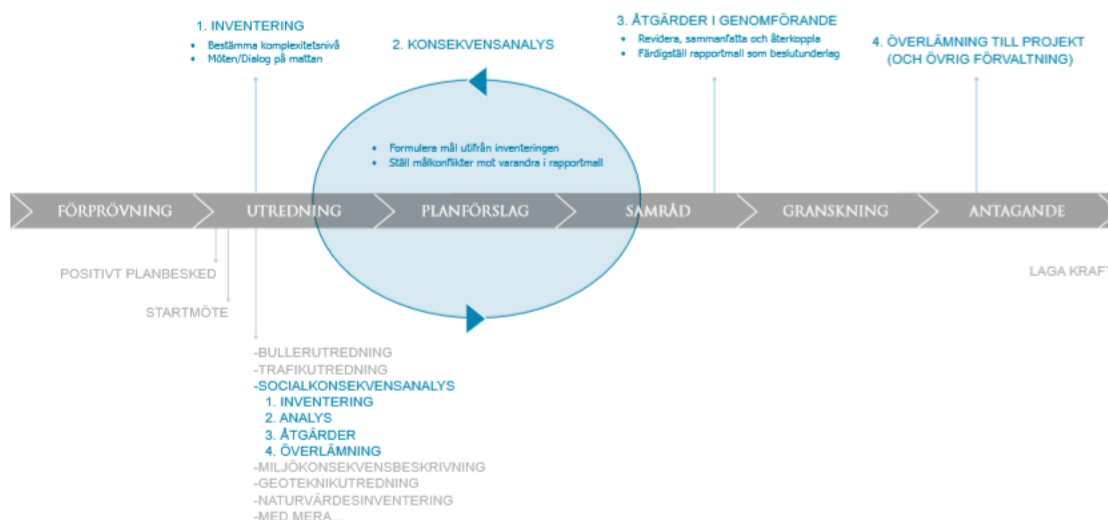
Åtgärder och konsekvenser följs upp, beskrivs och revideras under utrednings- och planförslagskedet, då frågor som tagits upp i SKA prioriteras och behandlas i relation till andra avväganden och intressen i detaljplanen.

Under granskningskedet återkopplas resultatet av SKA till medverkande aktörer.

Nedan sammanfattas överskådligt Lerums kommuns SKAprocess. Denna figur kan komma att ritas om då arbete pågår med att förtydliga samhällsplaneringsprocesserna. SKA-processen bör då visualiseras om i de nya bilderna över detaljplanprocessen.

Redan i planbeskedet väljs komplexitetsnivå för en SKA. SKA jämförs med andra utredningar som görs inom ett detaljplanearbete. Inventering och formulering av sociala mål sker under utredningsfasen. Allt eftersom planen tas fram behöver konsekvensanalysen formuleras i rapportmallen. Konsekvensanalysen kan komma att göra omtag och formuleras om allt eftersom planen tas fram i olika ställningstaganden och lösningar. Inför samråd finns åtgärder kopplade till de sociala målen formulerade.

Efter planens antagande bör saker som framkommit i SKA som berör byggprocess, drift eller annan förvaltningsdels arbete lämnas över på ett tydligt sätt. Det finns angivet i rapportmallen, så att frågor kan listas där under planarbetets gång.

3 Genomförande

Inför av en SKA-dialog är det viktigt att tänka igenom hur den ska genomföras, vika som ska delta och framförallt vad syftet med dialogen är. Hur omfattande dialog som bör hållas kan bero på hur komplext ärendet är och hur mycket eller lite som handläggarna hos kommunen känner till om frågan. Det är också viktigt att inledningsvis göra en bedömning av hur påverkansbart ärendet är. Är det så att de avgörande besluten redan är fattade eller finns det stor möjlighet för deltagarna att inverka på slutresultatet?

3.1 Komplexitetsnivåer

SKA kan vara ett verktyg att använda med tjänstepersoner internt, med professionella eller andra aktörer externt, eller dialog med invånare och omringboende. Vilka som deltar och hur omfattande analysen är avgörs tidigt i planprocessen, redan i planbeskedet, genom att välja analysens komplexitetsnivå.

I en förprövning inför en detaljplaneprocess avgörs om detaljplanen ska genomföras alls i ett positivt eller negativt planbesked. I planbeskedet finns SKA med som en av de analyser och/eller utredningar som görs i planens utredningsskede. I planbeskedet finns också angivet vilken komplexitetsnivå (kpx) man har givit SKAn och analysarbetet bör resurssättas därefter.

En mer omfattande dialog kan ge ett mer gediget och förankrat material att bygga vidare på. Men det är också viktigt att tänka på kommunen har ett ansvar att ta tillvara det engagemang som väcks i och med genomförandet av dialogen. Organisationen måste därför ha tillräckligt med resurser att avsätta även efter att dialogen är genomförd, för återkoppling, men också för att eventuellt kunna ta frågor vidare i andra delar av förvaltningen.

3.1.1 Kpx1

Ensam handläggande planarkitekt fyller i SKA-matris och rapport och håller den tillgänglig för alla i detaljplaneprocessen. Ev. andra aktörer inom processen kan komma att påverka SKAn med synpunkter och/eller skriva olika stycken i rapporten.

3.1.2 Kpx2

Handläggare avgör tillsammans med närmaste chef om man gör en SKA enligt kpx1 eller 3. Denna nivå väljs om inblandade aktörer eller överlappande ärenden är oklara i planbeskedet. Kpx2 väljs också om det finns tydliga målkonflikter i en SKA och man vill komplettera verktyget med andra metoder för synpunktsinsamling och dialog.

3.1.3 Kpx3

Intern, sektorsövergripande eller förvaltningsgemensam SKA. Verksamhet eller användare inom detaljplanen involverar aktörer från övriga sektorer inom kommunorganisationen. En SKA genomförs för att säkerställa att den planerade verksamheten eller miljön inom detaljplanen tar hänsyn till kompetens, synpunkter,

värden och utmaningar från berörda sektorer. Minst ett inventeringsmöte på mattan genomförs, som i sin tur kan leda till fler om behov finns.

3.1.4 Kpx4

Extern SKA. Verksamhet eller användare inom detaljplanen involverar aktörer från övriga samhället, exempelvis kringboende, exploatörer, framtida användare eller andra sårntressen. En SKA genomförs för att säkerställa att den planerade verksamheten eller miljön inom detaljplanen tar hänsyn till kompetens, synpunkter, värden och utmaningar från berörda aktörer – internt och externt. Minst en, kanske flera, dialogträffar och/eller inventeringsmöten på mattan behöver övervägas.

3.2 Planering och inbjudan till dialog (gäller kpx 3 och 4)

Anpassa tid, plats och kommunikation efter målgruppen. Låt deltagarnas förutsättningar styra. Fråga dig om det är det en trygg och bra miljö som mötet kommer att hållas i? Inbjudan till extern dialog kan göras genom en annonsering eller via direkta utskick eller kontakter. Det kan vara bra att fundera på om det finns anledning att ta en mer riktad kontakt med de målgrupper som bör fångas upp i dialogen? En mall till inbjudan som är utformad efter kommunens grafiska profil finns framtagen. Denna bör användas så att det är tydligt vem som är värd för dialogmötet.

Andra frågor att stämma av inför mötet kan vara:

Finns det pauser i schemat så att alla håller sig pigga, koncentrerade och mätta?

Klargör vem eller vilka som har ansvar för olika aktiviteter (Moderera, dokumentera, ta hand om ev följdfrågor... Fler roller kan tillkomma beroende på mötet.)

Säkerställ att deltagare, presentationer och material finns på plats och är anpassat för deltagarnas perspektiv.

Vilken är min roll i just den här processen? Är det ett möte där jag förväntas leda, instruera, delta aktivt, lyssna in eller bara anteckna?

Innan inbjudan skickas ut bör det också övervägas om någon/ några inblandade bör adresseras på annat sätt än i ett möte på mattan, som förberedelse inför eller som hantering av sårntressen efteråt. Exempelvis kan närboende som kan komma att få sin boendemiljö förändrad behöva bjudas in särskilt eller få besök i sitt hem. Alternativt kan en förväntad verksamhet i det som byggs vilja förstå eller påverka frågor som tas upp i en SKA. Det finns också exempel från Göteborg där andra dialogmetoder, som t ex spontanintervjuer på plats eller fokusgruppssamtal i efterhand sorterats in i en SKA-matris för att hitta och/eller beskriva målkonflikter eller samband. En mer omfattande dialog kan ge ett mer gediget och förankrat material att bygga vidare på. Men det är också viktigt att tänka på kommunen har ett ansvar att ta tillvara det engagemang som väcks i och med genomförandet av dialogen.

3.3 Inventeringsmöte på mattan

Dokumentera vilka som är med vid mötet. Deltagarna gör med fördel egna namnlappar att ha på sig. På den ska stå namn och befattning/ anledning att komma på mötet. (Namn Namnsson – boende på fastighet X eller Tjänsteperson, titel/enhet) Vid externt möte kan deltagarna även få fylla in en lista för att samla in data om exempelvis kön, ålder och

ens koppling till planen. Här kan de även fylla i kontaktuppgifter om de vill ha riktad återkoppling eller kunna bli kontaktade för eventuella ytterligare frågor.

Vid inventeringen finns en mall för pratmanus till moderator framtagen (bilaga i denna handbok). Det måste anpassas till respektive sammanhang, men några grundregler för genomförandet och moderering är:

- Presentera hela gruppen. Särskilt de roller som finns bland arrangörerna.
Exempel: *Namn dokumenterar idag. Namn kommer att försöka följa samtalet och markera viktiga punkter på en karta. Namn är här för att bara lyssna...*
- Presentera matrisen med tydliga exempel som *inte* relaterar till platsen ni ska prata om.
Exempel: *"Om jag skulle prata om hemma hos mig så skulle jag ju gärna stå i minsta geografiska skalan och prata identitet. Men om någon behöver säga att just mitt hus skymmer en viktig siktlinje eller ligger för långt från busshållplatsen, då kanske de snarare hamnar i fysiska samband. Eller beroende på hur lång den där siktlinjen är kanske det är relevant ända upp på kommunalsskala.*
- Första frågan är öppen och försöker bjuda in deltagarna på mattan.
Exempel: *Vi ska som ni vet prata om den här platsen idag. Ni har säkert tänkt på något särskilt ni vill försäkra er om kommer med idag. Fundera på i vilken eller vilka rutor det hör hemma, så lastar vi av det först.*
- Följdfrågorna beror på planen som diskuteras, men viktigt är att på förhand gruppera frågor inventeringen vill ha svar på, så att de kan användas lite beroende på åt vilket håll samtalet tar vägen. Frågor behöver ta olika stor plats på mötet och moderators uppgift blir att avväga när något är en följdfråga inom ett samtalsämne, eller om en fråga ska användas för att byta inriktning på samtalet. Nedan följer förslag och exempel på frågor att ställa inom respektive social aspekt på mattan.
- Avsluta inventeringsmötet genom att be deltagarna summera om det finns några återkommande teman kring platsen. Dessa bör vägas in i formuleringen av mål.

3.3.1 Diskussionsstöd

Matrisen för SKA fungerar som en grund för diskussionen. För att förtydliga de olika aspekterna och skalorna så kan moderator behöva leda samtalet genom att ställa mer direkta frågor. Nedan följer några exempelfrågor som kan användas som stöd. Fundera utifrån vilka kompetenser och intresseperspektiv som finns bland deltagarna. Börja i generella och breda frågeställningar, för att fördjupa tankegångar och förtydliga när samband eller målkonflikter visar sig.

Fysiska samband

Styrkor och svagheter idag.

Är det lätt eller svårt att hitta till platsen och inom området?

Vilka funktioner finns i området?

Är platsen tillgänglig?

Vilka barriärer finns?

Vilka möjligheter finns? Vad är bra och kan vidareutvecklas?

Sociala aspekter

(Vilka sociala barriärer finns?)

Vilka offentliga platser finns och vem tilltalas av platserna?

Vad händer/skulle kunna hända på platsen?

Vem bor här? Vem bor inte här?

Vem använder (inte) platsen?

Vad gör man här? Vad gör man inte här?

Vilka målgrupper når mötesplatsen (inte)?

Vilka målgrupper kan känna sig exkluderade respektive inkluderade?

Finns det halvprivata ytor?

Är alla trygga här?

Vardagsliv

Hur tar du dig mellan olika målpunkter? (Gång, cykel, bil, kollektivtrafik, barnvagn, rullator, rullstol, blindkäpp,

Är det lätt att leva här?

Vad kan göra livet enklare?

Vilka rekreativsmöjligheter finns?

Finns det möjlighet till kultur- och idrottsupplevelser, personlig utveckling, service och utbud?

Identitet

Vad har platsen för historia?

Vilket värde har platsen för dig?

Finns det platser som går att påverka?

Vad har platsen för rykte?

Lokal kultur?

Vad är speciellt med platsen?

Hälsa/säkerhet

Finns det möjlighet till aktivitet och vila?
Upplevs platsen som trevlig?
Hur är ljudmiljön och luftkvaliteten?
Hur ser fördelningen mellan ljus och skugga ut?
Är det säkert att röra sig på platsen?
Finns det otrygga miljöer?
Finns det konfliktpunkter mellan olika trafikslag?

3.4 Återkoppling

3.4.1 Intern återkoppling

Fundera på om dialogen gav det underlag som vi behövde? Fångade dialogen de målgrupper som var angelägna? Behöver vi samla in ytterligare information? Vad kan vi ta lärdom av till nästa gång vi genomför en dialog? Diskutera gärna detta på ett enhetsmöte.

3.4.2 Extern återkoppling.

Återkoppling är A och O i dialog. Fundera därför på om det förmodas dröja länge till samråd. Om så är fallet bör en tidigare återkoppling göras till de som deltog vid dialogmötet. Det är bra att en första återkoppling görs så snabbt som möjligt efter utförd dialog. Återkopplingen görs genom att du berättar för deltagare och invånare vad som kom upp under dialogen och informerar om hur processen ser ut framöver. Tänk på hur informationen utformas, att det tydligt framgår att kommunen är avsändare samt att språket är så enkelt att alla kan förstå. Undvik begrepp som innebär att läsaren behöver bakgrundsinformation om hur exempelvis den kommunala verksamheten eller detaljplanprocessen fungerar om du inte förklarar dessa.

4 Målformulering

Sammanställ de kunskaper som inhämtades i inventeringsskedet. Formulera mål utifrån dessa. Vilka ytor är viktiga att bevara? Vad är de viktigaste aspekterna som planen måste ta hänsyn till? Rangordna målen och förankra inom projektgruppen för att skapa en gemensam målbild. Sociala mål handlar ofta om värden eller kvaliteter som bör säkras genom planprocessen. Det kan handla om att koppla samman folkhälsomål och politiska ambitioner med fysisk utformning, eller om att tydligt formulera en kvalitet som annars riskerar falla bort om budgeten stramas åt. Exempel på sociala mål är att säkra och trygga barns rörelsefrihet, att prioritera gående över motortrafik eller att bevara rekreationsstråk som redan finns inom eller genom planområdet.

5 Konsekvensbedömning och åtgärdsförslag

Punkterna nedan kan göras i samma forum och med samma matris uppe om så anses lämpligt. De båda stegen bör däremot hållas skilda från varandra i den mån det går så att planförslagets konsekvenser får en bred belysning och man inte riskerar att

5.1 Konsekvensbedömning

Bjud in interna och/eller externa kontakter för att konsekvensbedöma planförslaget. Jobba utifrån matrisen och fundera över de olika aspekterna och skalorna. Ha resultatet från inventeringen och målformuleringarna framme och fundera extra kring dem. Om planförslaget och målformuleringarna hamnar i konflikt måste detta tydligt beskrivas och dokumenteras. Diskutera även kring andra frågor som nämndes under inventeringsskedet och försök att belysa planförslaget ur så många aspekter som möjligt. Dokumentering av dessa möten och reflektioner sker i rapportmallen som tagits fram.

5.2 Åtgärdsförslag

Formulera åtgärder för att minimera de negativa konsekvenserna av planförslaget samt öka positiva effekter som det kan innebära. Försök att hitta åtgärder till så många av konsekvenserna som möjligt. Att hitta en och samma åtgärd som svar på flera konsekvenser är ofta eftersträvänsvärt. Åtgärder kan sedan rangordnas utifrån målformuleringen. Efter det gör du en bedömning av vilka åtgärder som ska prioriteras och motiverar detta i rapportmallen. Planförslaget ska sedan revideras utefter detta.

6 Samråd

6.1 Inför samråd

Färdigställ rapportmallen, då denna blir en samrådshandling. Återkoppla till externa deltagare om att planen är på samråd och att resultatet från dialogen behandlas i rapporten för social konsekvensanalys.

6.2 Efter samråd

När synpunkter från samrådet kommit in kanske de medför att planförslaget måste genomgå förändringar. Vissa synpunkter kanske är av en karaktär att de hade varit värdefulla att få in i inventeringsskedet. Kanske finns det anledning att revidera den sociala konsekvensanalysen? Om så bedöms kan målformuleringen, konsekvensbedömningen och åtgärdsförslagen revideras, varpå detta får effekter för planens utformning. Då ska även SKA-rapporten uppdateras inför granskning.

7 Inför antagande

Inför planens antagande kan du göra ytterligare återkoppling till de som deltagit i arbetet med SKA. Här kan återkoppling göras till politiker, medborgare och tjänstemän för att beskriva hur SKA:n har påverkat planens utformning. Som med tidigare återkoppling är här viktigt hur informationen presenteras så att det är lätt att se vem avsändaren är och att informationen är lätt att läsa och förstå.